

Sinterklaas

“Zwarte Piet is geen knecht maar net een reddende held”

Boek weerlegt verhalen over racisme en kolonialisme

Zwarte Piet is geen uiting van racisme. De figuur gaat terug tot oeroude rituelen. Dat blijkt uit het boek van journalist Arnold Jan Scheer, die daarvoor de halve aardbol afreisde. “In Nederland heerst massahysterie.”

• Voor wie nog niets heeft om vanavond in eigen schoen te deponeren: de Nederlandse journalist Arnold Jan Scheer heeft een boeiend en bijzonder leesbaar boek geschreven over de mythe van Sinterklaas en Zwarte Piet. *Zwarte Sinterklazen - Over Pieten en ander heidens volk* is een zoektocht naar de oorsprong van het Sint-Nicolaasverhaal, maar focust toch vooral op de figuur van ‘de knecht’.

“Dertig jaar geleden al geraakte ik gefascineerd door het sinterklaasverhaal door erover te lezen in oude volkskundeboeken”, vertelt Arnold Jan Scheer. “Uit die lectuur bleek dat het verhaal zoals wij het kennen teruggrijpt naar een Germaans ritueel rond de winterwende. Daarin rijdt Wodan uit met zijn leger van doden. Wodan wordt afgebeeld als een oude man met een lange grijze

baard die op een wit paard rijdt. Hij wordt vergezeld van mannen met een zwartgemaakt gezicht. Het sinterklaasfeest is daar de verchristelijkte versie van. Het oorspronkelijke verhaal werd onder de mat geveegd. Bovendien was de inhoud van die volkskundeboeken besmet geraakt, omdat de nazi's ze gebruikten als argument om de landsgrenzen op te heffen in hun zucht naar een Groot-Duitsland.”

Arnold Jan Scheer is naast schrijvend journalist ook tv-maker, onder meer voor het programma *Showroom*, waarin mensen met een bijzonder verhaal worden opgevoerd. “Mijn werk bracht me naar de Waddeneilanden. Daar trof ik begin december een feest aan dat *Sinterklaas* werd genoemd, maar waarop de figuur van Sinterklaas helemaal niet aanwezig was. Het waren veeleer oude, voorchristelijke rituelen die de Reformatie blijkbaar hadden overleefd en waarin mannen met zwartgemaakte gezichten de hoofdrol speelden. Mijn nieuwsgierigheid raakte geprikkeld en ik ging op zoek naar soortgelijke fenomenen buiten Nederland.”

De onderwereld

En die zijn er volop, zo bleek. In Zwitserland kent men duivelse klaasfiguren, de Schmutzli. En in de Oostenrijkse Alpen zijn er de Krampus, demonische figuren die vermomd zijn met dierenhuiden en horens. In Grieks-Macedonië, in Sardinië, in de Franse Pyreneeën, overal treft de auteur feesten aan met mannen met zwarte gezichten. “Het zwartmaken van het gelaat met houtskool uit het vuur is de makkelijkste vermomming. Het gebruik vindt zijn oorsprong in sjamanistische praktijken. Op die manier zou het mogelijk zijn om de wereld van de voorouders te kunnen betreden. De Katholieke Kerk heeft die demonen van het voorchristelijke geloof willen uitdrijven en maakte daarvoor denkbaar gebruik van het verhaal van Sint-Nicolaas, de bisschop uit Myra. Die mythe kende in de middeleeuwen namelijk een groot succes. Zoals wel vaker heeft de Kerk op die manier heidense gebruiken ingepalmd en zich eigen gemaakt.”

Perzische rijk

Ook buiten Europa vond de Nederlandse journalist sporen van

gelijksoortige rituelen. De oorsprong van Zwarte Piet ligt veel verder in tijd en ruimte dan je zou denken. “Iraniers, de huidige bewoners van het oude Perzische Rijk, kregen tijdens hun Nieuwjaar een sterk op Sint-Nicolaas lijkende grijsaard op bezoek. Zijn zwartgeschminkte aankondiger verschilt uiterlijk nauwelijks van de Zwarte Piet die wij kennen. Ook in Azië, achter de Krim, doken duizenden jaren geleden al zwartgeschilderde mannen op tijdens rituelen.”

Massahysterie

Dat Zwarte Piet zwart ziet, heeft dus niets met kolonialisme of racisme te maken, zo argumenteert Arnold Jan Scheer. Het sinterklaasfeest gaat terug op natuurrituelen van ver vóór onze

jaartelling. En toch is dat de discussie die Nederland in de ban houdt, sinds Verene Shepherd, voorzitter van de werkgroep *Experts on People of African Descent* bij de Verenigde Naties, eind 2013 stelde dat het sinterklaasfeest een terugkeer naar het kolonialisme is, en in haar rapport Nederland zelfs kapittelde als racistisch.

“Wat nu in Nederland aan de gang is, is pure massahysterie”, zucht de Nederlander. “Gewapende bodyguards, Sinterklaas die met stenen wordt bekogeld, doodsb bedreigingen, en een rechter die beslist dat Zwarte Piet racistisch zou zijn. Een sprookjesfiguur voor de rechtbank dagen, waar ben je dan mee bezig! Het doet me dan ook deugd om te zien hoe jullie, Vlamingen, tegen de zaak aankijken.”

Waar komt dat verschil tussen Nederland en Vlaanderen dan vandaan? “Julie koloniale verleden ligt in Congo, het onze voor een groot deel in de Caraïben”, zegt hij. “Daar is men zeer Amerikaans georiënteerd is en ziet men, zonder enig historisch besef, Zwarte Piet alleen maar als een *black face* uit de vaudeville.”

Harlekijn

Voor Arnold Jan Scheer is het duidelijk: “Zwarte Piet is een held. De nar, de schelm, de harlekijn die zichzelf voor schut zet, maar net zo goed de koning. Net als Sinterklaas zelf is hij een hybride wezen, het resultaat van de samensmelting van verschillende tradities. Het is ook een sterke figuur. Als Sinterklaas in de problemen geraakt, dan lost Zwarte Piet die stevast op. Het is pure satire. En Sinterklaas zou een feest moeten zijn van verbinden, van verenigen. Jammer genoeg wil niet iedereen dat inzien.”

❶ Zwarte Sinterklazen, Arnold Jan Scheer, uitgeverij Papieren Tijger, 192 blz., 18 euro

WIM DAENINCK

Arnold Jan Scheer en zijn boek *Zwarte Sinterklazen*. FOTO'S GVA

